

การวิเคราะห์นโยบายอาหารปลอดภัยระดับชาติ ของประเทศไทย

กนกวรรณ โสสูงเนิน¹, อาทิตย์ ดาวภิรมย์²

¹โรงพยาบาลหนองคาย จังหวัดหนองคาย

²สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองคาย

วันรับ: 29 มี.ค. 2569

วันแก้ไข: 11 เม.ย 2569

วันตอบรับ: 14 เม.ย. 2569

บทนำ

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ การบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและในด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยได้เผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่มีสาเหตุมาจากความไม่ปลอดภัยด้านอาหาร ดังจะเห็นได้จากสถานการณ์ความไม่ปลอดภัยด้านอาหารจากสถิติผู้ป่วยโรคอาหารเป็นพิษที่ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสถิติการแจ้งเตือนสินค้าอาหารไม่ปลอดภัยของประเทศไทยจากประเทศปลายทางอยู่เสมอ ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศไทยมาโดยตลอด^(1,2)

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาได้เกิดเหตุฉุกเฉินด้านความไม่ปลอดภัยของอาหารเพื่อการค้าและการส่งออกในหลายประเทศ จนเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และสุขภาพอนามัยของประชาชน ในขณะที่ประเทศไทยจากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาความปลอดภัยด้านอาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567 ของสำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข⁽³⁾ พบว่า ยังมีปัญหาความไม่ปลอดภัยด้านอาหาร ทั้งในด้านของวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การจัดจำหน่าย เช่น การตรวจพบการตกค้างเกินมาตรฐานของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผักและผลไม้ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567 ของ 12 เขตสุขภาพ โดยภาพรวมแนวโน้มพบว่า เขตสุขภาพที่ 3 การตกค้างเกินมาตรฐานของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผัก

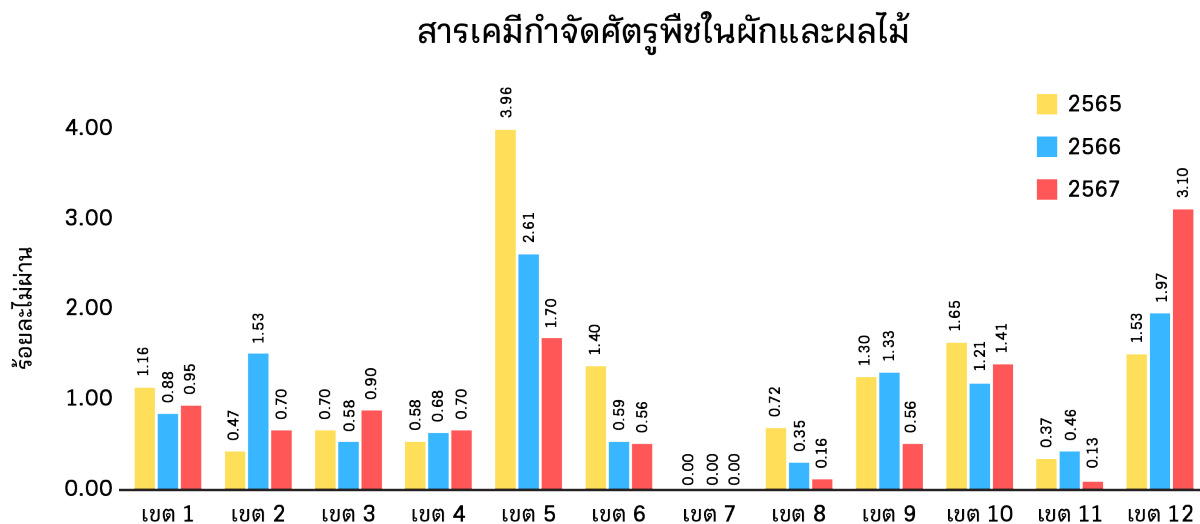
และผลไม้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และเขตสุขภาพที่ 4 และ 12 การตกค้างเกินมาตรฐานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ในส่วนของเขตสุขภาพที่ 1, 2, 9, 10 และ 11 การตกค้างเกินมาตรฐานของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผักและผลไม้มีแนวโน้มลดลง และเขตสุขภาพที่ 5, 6 และ 8 การตกค้างเกินมาตรฐานมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง แต่ในส่วนของเขตสุขภาพที่ 7 นั้น ไม่พบการตกค้างเกินมาตรฐานของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผักและผลไม้ทั้ง 3 ปีงบประมาณ ภาพรวมของผลการเฝ้าระวัง ดังภาพที่ 1

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังคงมีสถานการณ์ความไม่ปลอดภัยด้านอาหารทั้งในส่วนของอาหารที่ผลิตขึ้นมาบริโภคภายในประเทศและอาหารที่ผลิตเพื่อการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสร้างความเสียหายต่อประเทศไทยในด้านต่างๆ มากมาย

นโยบายอาหารของประเทศไทย⁽⁴⁾ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็นความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) มากที่สุด ดังตารางที่ 1 สำหรับตัวชี้วัดสำคัญในความสำเร็จของอาหารปลอดภัยระดับชาติของประเทศไทย คือ (1) การลดลงของอัตราการปนเปื้อนในอาหาร (2) จำนวนของประชากรเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยมากขึ้น (3) ความตระหนักต่อความปลอดภัยอาหารของประชาชน (4) ร้านอาหารและแผงลอยผ่านมาตรฐาน และ (5) การมีมาตรฐานอาหารปลอดภัยแบบเดียวกันของสินค้านำเข้าและส่งออก นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายอาหารปลอดภัยต้องยึดหลักการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่ครอบคลุม กิจกรรมการประเมินความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยง และการ-

สื่อสารความเสี่ยง⁽⁵⁾ โดยประเมินศักยภาพของบุคลากร กับการจัดการอาหารปลอดภัยซึ่งมีผลต่อความเชื่อมั่น
เรื่องการประยุกต์ใช้หลักการวิเคราะห์ความเสี่ยง ทางการค้าระดับชาติของประเทศไทย ดังตารางที่ 2

ภาพที่ 1 ผลการเฝ้าระวังความไม่ปลอดภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในผักและผลไม้ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565–2567⁽³⁾

ตารางที่ 1 ขอบเขตนโยบายอาหารของประเทศไทย⁽⁴⁾

ชื่อนโยบาย/ ขอบเขต	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	ระยะเวลา ที่ใช้พัฒนา	ผู้รับรองนโยบาย	ปีที่ประกาศใช้ (พ.ศ.)
- ความมั่นคงทางอาหาร - คุณภาพ และความปลอดภัยด้านอาหาร - อาหารศึกษา และการบริหารจัดการ	- กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	1 ปี	คณะกรรมการอาหารแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี	2555

ตารางที่ 2 วิธีการขับเคลื่อนนโยบายอาหารปลอดภัยระดับชาติของประเทศไทย

กลยุทธ์ในการขับเคลื่อนนโยบาย	ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน
1. การสร้างความร่วมมือระหว่างกระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อาหาร 2. มีแนวทางปฏิบัติแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. มีการวิเคราะห์จุดเสี่ยงหรือจุดวิกฤติ 4. มีหลักฐานทางวิชาการสนับสนุน	1. มีแผนยุทธศาสตร์ที่สร้างให้เกิดบูรณาการในการดำเนินงาน 2. มีแผนการจัดการด้านอาหารปลอดภัยแห่งชาติ 3. มีการใช้หลักการวิเคราะห์ความเสี่ยง 4. มีระบบเฝ้าระวังและตรวจสอบข้อมูลอาหารปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

1. อาณัติ ภูลวรรณ, ภูวลิทธิ ภูลวรรณ, จิราภรณ์ จำปาจันทร์. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารปลอดภัยตามแบบจำลองสุขภาพเชิงนิเวศของประชาชนในเขตอำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 2568;19(3):856-70.
2. สาคร ศรีมุข. ความปลอดภัยด้านอาหารของประเทศไทย [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [สืบค้นเมื่อ 25 ส.ค. 2568]. แหล่งข้อมูล: https://www.senate.go.th/assets/portals/1/news/7576/1_บทสรุปบทความ00103664.pdf
3. สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. สถานการณ์ความปลอดภัยของอาหาร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567 [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [สืบค้นเมื่อ 25 ส.ค. 2568]. แหล่งข้อมูล: https://foodsafety.moph.go.th/_WEBADMIN2/uploads/n_file/2lgixzsto7eos40cck.pdf
4. Food and Agriculture Organization. Record of proceeding on regional consultation workshop on guidelines for development of food safety policy for countries in Asia [Internet]. 2012 [cited 2025 Aug 25]. Available from: <https://openknowledge.fao.org/items/d13920be-5644-4374-b719-cdb0b42c73df>
5. Food and Agriculture Organization. FAO/WHO guide for application of risk analysis principles and procedure during food safety emergencies [Internet]. [cited 2025 Aug 25]. Available from: <https://www.fao.org/4/ba0092e/ba0092e00.pdf>